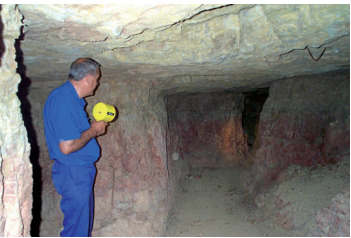

Refugi Antiaeri de l'església de Santa Maria d'Agramunt

Refugi del Castell.

Refugi de transmissions.

Pou del Gel.

Refugi de l'aeròdrom dels Salats.

Refugi de transmissions.

A mitja alçada del turó del Castell es va construir un segon refugi públic, encara que molt més petit que el de l'església. Es va excavar directament a la roca argilosa i una gran llosa va servir de sostre sense que s'hagués de fer cap infraestructura.

A la plaça l'Amball es van aprofitar els antics cups i cellers com a refugi. Es van excavar uns petits túnels per comunicar-los entre si.

L'antic Pou del Gel, situat dalt del turó del Convent, també es va aprofitar com a refugi per als veïns de la zona.

Els soldats de transmissions que tenien la base a l'edifici de la cruïlla del Passeig Nou i Agustí Ros també es van construir el seu refugi.

Al camp d'aviació que es va habilitar a la zona dels Salats es van fer un parell de refugis destinats a les persones que tinguessin cura de la instal·lació.

Mapes de situació

Visites:

Dissabtes:
d'11 a 1 del migdia
Diumenges:
de 3/4 d'1 a 2 del migdia

Visites concertades:

Oficina de Turisme
Plaça del Pou - Tel. 973 391 089
turisme@ajuntamentagramunt.net
Ajuntament d'Agramunt
Tels. 973 392 807- 973 390 077
www.agramunt.cat

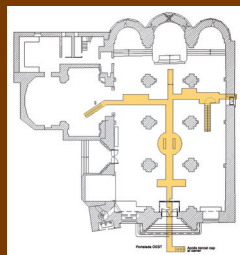

El refugi antiaeri que es troba sota el temple romànic de Santa Maria d'Agramunt (s. XII-XIII) és un equipament singular a tot Catalunya, que ha estat recuperat com a símbol del que va patir la població durant la Guerra Civil del 1936-1939.

El refugi segueix la nau central i el creuer del temple. La galeria llarga té 34 metres, des de l'entrada principal al mig de la plaça

fins al peu de l'altar major i la transversal fa 28,4 metres; les amplades van des d'1, a 1,4 i 2 metres, mentre que l'alçada mitjana és de 2 metres.

Durant les obres de restauració del temple de Santa Maria l'any 2005, es van fer una sèrie de prospeccions per tal de trobar algunes de les entrades al refugi. L'objectiu principal era conèixer el seu estat i especialment les filtracions d'aigua que provocaven humitats a l'edifici.

En constatar el bon estat general de la instal·lació, malgrat que estava ocupada parcialment per la instal·lació de la calefacció del temple i s'hi detectaven moltes humitats, es va decidir començar una restauració per conservar aquest equipament històric i obrir-lo al públic com element simbòlic de la Guerra Civil.

L'equipament disposa d'una mostra permanent, gràfica i documental sobre com van viure els veïns aquest període que va trasbalsar la història i va marcar generacions d'agramuntins. Està dividit en set espais. Un primer mostra la vida quotidiana de la població abans de la Guerra. El segon tracta els bombardejos que va patir la població. El tercer espai està dedicat a la destrucció i la mort que aquests van causar. El quart explica la construcció dels refugis. El cinquè es dedica explícitament al refugi sota el temple de Santa Maria. El sisè als treballs de reconstrucció de la població després de la Guerra i, finalment, el setè espai està dedicat a la recuperació del Refugi com element singular de la Memòria Històrica.

Bombardeig del dia 6 de gener de 1939 per part de l'aviació italiana. Van llençar 4.000 quilos de bombes des de 4.300 metres d'alçada. (Font: Ufficio Storico dell'Aeronautica Militare. OMS. Lligall 14)

Bombardejos

Des del 5 d'abril de 1938 al 12 de gener de 1939 la Vila va patir nombrosos bombardejos per part de l'aviació franquista, alemanya i italiana amb el

resultat de morts i molts danys materials.

El primer va ser el més mortífer perquè la població no estava previnguda i les bombes van caure mentre els veïns mena-

L'illa entre els carrers Castell i Carabassa de Dalt va quedar absolutament arrasada.

ven la seva vida de cada dia. Hi van morir 19 persones. A partir d'aleshores tot va ser diferent.

Amb més o menys intensitat la Vila va patir bombardejos els

dies 23, 27, 30 i 31 de desembre de 1938. Durant la primera quinzena de gener del 1939 se'n van registrar un nombre indeterminat, però només se'n té constància documental dels atacs dels dies 6 i 12.

Gairebé tots els edificis al voltant de la plaça de l'Església van quedar totalment destruïts.

Edificis destruïts de la cara nord del Mercadal amb la runa encara al carrer.

La destrucció causada pels bombardejos als immobles va ser molt gran. El centre de la població va quedar molt afectat amb cases, corrals, magatzems i serveis de proveïment d'aigua, llum i clavegueram totalment destruïts. Avui en dia encara hi ha algun pati on no s'ha tornat a construir.

Segons un informe de l'època, un total de 328 edificis (el 23,4%), van ser totalment destruïts; una xifra semblant, 327 (el 23,4%), ho van ser parcialment; mentre que altres 745 (el 53,2%), van patir danys lleugers.

Refugis

A partir del primer bombardeig, el 5 d'abril de 1938, les autoritats van ordenar la construcció de refugis antiaeris on la població civil pogués aixoplugar-se de les bombes. Se'n van fer de públics i de privats. Amb tot, molts veïns van fugir de la població i van anar a viure a cabanes i masies del voltant de la Vila per sentir-se més segurs.

Per tal de protegir la portada principal del temple de Santa Maria, es va aixecar una paret amb sacs de terra. Paral·lelament es va construir el refugi de sota l'església. S'hi va treballar entre els mesos de juny a desembre de 1938.

